

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 11 (3563) ●

● ЧАЦВЕР, 22 САКАВІКА, 2018

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Дзе дабрня,
там шчасце**
Стар 2

**Скрыпка грае
на ўвесь свет**
Гасцёўна ў Коласаўскім
музеі прайшла з
удзелам расійскіх
літаратараў Стар 3

**Іглезіас
пасябраваў з
Бабруйскім**
Стар 4

СУЛАДДЗЕ

Птушкі дадому вяртаюцца

Найбуйнейшая прыродаахоўная арганізацыя ў Беларусі адзначае свой юбілей пад дэвізам: “20 гадоў барацьбы за жывую планету”

Іна Ганчаровіч

У пару года радасную, прыгожую, насычаную сонцам і святлом, калі птушкі вяртаюцца з выраю ў родныя гнёзды свае, адзначае 20-ы дзень нараджэння Рэспубліканскае таварыства “Ахова птушак Бацькаўшчыны” (АПБ). На яе рахунку сотні тысяч выратаваных птушак, дзясяткі тысяч даследаваных гектараў балотаў, лугоў і лясоў, якім часам вельмі патрэбна была разумная рэкультывацыя, аздаравленне. Цяпер ужо тысячы сябраў, прыхільнікаў і валанцёраў працуюць супольна дзеля важнай мэты: зберажэння дзікай прыроды нашай краіны.

З’явілася прыродаахоўнае таварыства (пад назвай “Ахова птушак Беларусі”) у красавіку 1998-га, калі злучыліся дзве раней створаныя арніталогічныя суполкі. З 2006-га ў назву АПБ увайшло адметнае слова: Бацькаўшчына. Сёння ўжо ёсць невялікая сетка раённых і рэгіянальных суполак па краіне, да таго ж “Ахова птушак Бацькаўшчыны” — гэта нацыянальны партнёр глабальнай прыродаахоўнай асацыяцыі “Birdlife

СТЭФАН СЕЙФЕРТ

Вяртлявая чаротаўка

International”, што яднае суполкі з больш чым 120 краін.

А вялікі рух, што цікава, пачаўся з маленькай вяртлявай чаротаўкі (варыянт назвы: вяртлявая чарацянка, па-лацінску: *Acrocephalus paludicola*) — пявучай пералётнай птушкі з сямейства чароткавых, жыхаркі асаковых балотаў. 25 гадоў таму лічылася, што ў Беларусі праз неабдуманне асушэнне балотаў зніклі многія віды

Птушкі становяцца бліжэй дзякуючы валанцёрам

птушак, у тым ліку й гэты “балотны верабей”. Аднак пасля выявілася, дзякуючы адмысловым даследаванням: якраз да нас прылятае для працягу роду 60 адсоткаў сусветнай папуляцыі вяртлявай чарацянкі! Так што сам Бог, як кажуць, загадаў зрабіць гэтую вельмі рэдкую, непрыкметную птушачку, якая назаўжды знікла ў многіх краінах, сімвалам і эмблемай АПБ. Дарэчы, у многіх замежных арнітолагаў і прыродаахоўнікаў Беларусь якраз і асацыюецца менавіта з ёй.

Новым этапам у біяграфіі АПБ стаў пачатак 2000-х. Традыцыйныя візуальныя метады й кальцаванне, дзякуючы якім вивучаўся свет птушак, дапоўнілі сучасныя тэхналогіі. Адсочваць перамяшчэнні птушак стала магчымым нават са спадарожнікаў. І шмат чаго аказвалася цалкам нечаканым. Сёння такіх птушчых гісторый у скарбонцы АПБ нямае: свае таямніцы прыадкрылі канюкі-зімнякі, поплаўныя луні, жураўлі, белалобыя гусі... Уразілі многіх, напрыклад, вынікі міжнароднага праекта з зязюляй: яе

папуляцыі ў Заходняй Еўропе, аказваецца, за апошнія 25 гадоў скарацілася ўдвая. Зязюлі — далёкія мігранты: на зіму яны з Еўропы лятуць у Афрыку. Гэта самая скрытная птушка нашых лясоў, якую мы ўсе чулі, ды не ўсе бачылі. Што адбываецца з ёй пасля таго, як выпраўляецца ў вырай? Дзякуючы спадарожнікам сацэнню арнітолагі даведаліся, што зязюлі з Вялікабрытаніі, Германіі, Беларусі, Кітая зімуюць у розных частках Афрыкі. Хоць найбольш праблем на зімоўцы маюць нямецкія і брытанскія птушкі, але й большасць беларускіх птушак таксама гіне на міграцыйным шляху й на зімоўцы. Пра доўгі пералёт беларускіх зязюль, пра цяжкасці-прыгоды, якія перажываюць яны, пра многае іншае, чаго нам, звычайным людзям, не дадзена ні адчуць, ні зведаць, можна прачытаць на сайце АПБ (<http://ptushki.org/cuckoo>).

З 2017 года ў плыні сумеснага праекта Франкфурцкага заалагічнага таварыства, АПБ і Нацыянальнага парку “Белавежская пушча” пачалося

не менш захапляльнае вивучэнне вялікага арляца, яшчэ адной вельмі рэдкай птушкі Еўропы, занесенай у Міжнародныя і ўсе нацыянальныя Чырвоныя спісы. Яго колькасць у Беларусі ацэньваецца ўсяго ў 120-160 пар, гэта 14% еўрапейскай папуляцыі віду, з улікам Расіі. Хоць гэта й найбуйнейшая папуляцыя ў Еўропе, аднак яна працягвае скарачацца. Улетку 2017-га на 8 дарослых вялікіх арляцоў з Беларусі ўпершыню былі ўсталяваныя GPS-GSM перадачыкі. Восенню ў “нашых” пачалося доўгае й поўнае нечаканасцяў падарожжа да месцаў зімоўкі. Цяпер кожны цікаўны можа ў анлайн-рэжыме, на сайце АПБ, адсочваць іх шлях. Як сцвярджаюць сябры суполкі, гэты праект унікальны. Паступае шмат каштоўнай інфармацыі пра жыццё сапраўднага беларускага балотнага арля, якому пагражае глабальнае знікненне. Магчыма, сапраўдны прарыў у ведах па многіх пытаннях экалогіі, аховы дапаможа людзям справіцца з гэтай праблемай. → Стар. 4

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Сустрэкаюць па адзенні

Куфар беларускіх скарбаў, што збіраецца ў латышскім Даўгаўпілсе, папоўніўся народным беларускім касцюмам

“Куфар беларускіх скарбаў” — так называецца праект Даўгаўпілскага Цэнтра беларускай культуры (ЦБК), прысвечаны 100-годдзю Латвійскай Рэспублікі. Як стартвала ў студзені гэтая цікавая мастацка-краязнаўчая акцыя, газета ўжо расказвала (“Куфар скарбаў беларускіх” . — ГР, 22.02.2018). А завершыцца наш праект у лістападзе яркім фестывальным

канцэртам і адкрыццём музейнай экспазіцыі. У плыні праекта 21 лютага 2018 года ў ЦБК прайшла вечарына, тэмай якой стаў народны беларускі строй.

Як вядома, у беларускай народнай культуры куфар — сакральны, культурны прадмет. У яго жанчыны складвалі раней зробленыя ўласнымі рукамі вырабы: вышытыя ручнікі, тканыя абрусы й пакрывалы, плечыныя паясы, пашытыя нацыянальныя касцюмы ды іншыя рэчы, неабходныя ў гаспадарцы цягам жыцця. Па змесціве куфара бачна было, што за чалавек нявеста:

наколькі яна працавітая, акуртаная, эканомная. Не выпадкова ж вядомы пісьменнік Уладзімір Караткевіч неяк прымеціў: “Праз куфар бачна жыццё чалавека”.

Да 100-годдзя Латвіі наш ЦБК ужо адкрыў свой куфар, паклалі ў яго ручнікі з розных абласцей Беларусі. Чарговай тэмай праекта стаў касцюм. Народнае адзенне — вынік доўгіх і складаных працэсаў развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры. У касцюме люструецца этнічная ўнікальнасць беларусаў. Пасля мовы менавіта народны касцюм — наша

“Модны паказ” беларускіх строяў у Даўгаўпілсе

найважнейшая этнаадметнасць. Касцюм наш мае ўзаемаўплывы з латышскай, літоўскай, польскай, рускай і ўкраінскай традыцыямі. Ды ўсё ж ён — самабытны, вылучаецца багаццем тэхнік афармлення: вышыўка, узорнае ткацтва, карункі, аплікацыя. Хоць Беларусь і параўнальна невялікая краіна, у ёй налічваецца

22 варыянты нацыянальнага касцюма па 6 рэгіёнах: Цэнтральная Беларусь, Усходняя і Заходняя Палессе, Панямонне, Наддзвінне ды Прыдняпроўе. Рэгіянальныя асаблівасці ў асноўным прыхаваны ў дэталях касцюма, матывах і сюжэтах арнаменту, спосабах нашэння частак касцюма, у ягонай каляровай гаме. → Стар. 2

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Дзе дабрыня, там шчасце

Дабрачынныя справы — як дзівосныя дрэвы. За 30 гадоў існавання Беларускага дзіцячага фонду выгадаваў велізарны прыгожы сад.

Кацярына Мядзведская

Нягледзячы на абмежаваныя фізічныя магчымасці, малады фатограф Эдуард Клуйша з горада Смаргоні, што на Гродзеншчыне, увесь час займаецца самаразвіццём: вывучае розныя тэхнікі фотамастацтва, стварае кампазіцыі для здымак. Упершыню фотаработа Эдуарда перамагла на конкурсе “4 383 дні дзяцінства”, які праводзіць Беларускае дзіцячае фонд сярод дзяцей-сірот і дзяцей-інвалідаў. Потым былі яшчэ конкурсы, перамогі ў іх, стыпендыя “Мы верым у цябе” ад Міжнароднай асацыяцыі дзіцячых фондаў, вучоба на прафесійных курсах, удзел у шматлікіх творчых семінарах...

Пра тое, што Беларускае дзіцячае фонд даў яму пуцёўку ў жыццё, казаў Эдуард на нядаўняй прэсканферэнцыі “Беларускае дзіцячае фонд. 30 гадоў Дабрыні і Міласэрнасці”. “Можа, для кагосьці назвы праграм, праектаў Фонду — толькі словы, — разважаў. — Для нас жа, іх удзельнікаў, гэта цэлае жыццё. Я й не ведаю, чым бы займаўся, калі б не паспрабаваў аднойчы сілы ў фотаконкурсе”. Цяпер Эдуард вядзе гурток у Смаргоні: азам фатаграфіі навучае дзяцей і дарослых. Займаюцца там і дзеці з абмежаванымі магчымасцямі, прычым адна з вучаніц Эдуарда стала ўжо лаўрэатам конкурсу “4 383 дні дзяцінства”.

Пра кожны праект Фонду можна шмат гаварыць. А колькі тут прыкладаў змененых да лепшага лёсаў! Так, па праграме “Цёплы дом” знайшла сям’ю Каця Філіпава. У 6 гадоў з Радзавіцкай школы-інтэрнату патрапіла яна ў дзіцячы дом сямейнага тыпу Жанны ды Пятра Кавальскіх. Праз нейкі час прыёмныя бацькі ўдачылі дзяўчынку. Цяпер Кацярына Кавальская, студэнтка 3 курса Міжнароднага дзяржаўнага экалагічнага інстытута імя А. Д. Сахарова БДУ, марыць стаць

урачом і дапамагаць дзецям, што трапляюць у цяжкія сітуацыі. Дарэчы, менавіта БДФ ініцыяваў колісь стварэнне дзіцячых дамоў сямейнага тыпу ў Беларусі. “З 2003 года мы адкрылі 43 такія дамы. Для некаторых сямей купілі катэджы з усім унутраным уладкаваннем. Цяпер гэтымі пытаннямі займаецца дзяржава, але й мы дапамагам”, — раскаваў дырэктар Беларускага дзіцячага фонду Аляксандр Трухан.

А Марына Астроўская з Брэста стала ўдзельніцай праграмы “Дзіцячае сэрца”. Першую аперацыю зрабілі ёй у 2 гады, затым яшчэ дзве. Штогод, пачынаючы з 2008-га, Марына бывае на рэабілітацыйна-аздараўленчых зменах “Вясёлыя сэрцайкі” ў беларускіх летніках. Цяпер вучыцца ў Мінскім медыцынскім каледжы на фельчара: таксама хоча быць карыснай

Дыплом Эдуарду Клуйшу, пераможцу конкурсу “4 383 дні дзяцінства”

людзям. У Фондзе ганарацца, што змаглі арганізаваць дапамогу дзецям з праблемамі сэрца. З-за розных складанасцяў, звязаных з вывазам малых за межы Беларусі на лячэнне, у Фондзе вырашылі запрашаць знакамітых кардыяхірургаў ды іншых спецыялістаў у Мінск. “Важна й тое, што з цягам часу наш Рэспубліканскі

Жанна Кавальская з прыёмнай дачкой Кацярынай

навукова-практычны цэнтр дзіцячай хірургіі стаў працаваць на ўзроўні заходнееўрапейскіх і сусветных клінік, — лічыць Аляксандр Трухан. — І ўжо беларускія ўрачы ў складзе міжнародных брыгад апярыюць дзяцей за мяжой. А ў Беларусі едуць на аперацыі, без якіх ніяк не абысціся, дзеці з іншых краін”.

З 2014-га Беларускае дзіцячае фонд разам з мясцовымі органамі ўлады, спонсарамі будуць вялікія адкрытыя спартыўныя пляцоўкі для дзяцей і моладзі. Ужо з’явілася 13 месцаў для бясплатных заняткаў фізкультурай у розных гарадах. Сёлета запланавана стварыць іх у Жодзіне ды Рагачове: з трэнажорамі, спартыўна-гульнёвымі комплексамі, на якіх змогуць займацца й людзі з абмежаванымі магчымасцямі.

Сярод важных дабрачынных спраў Фонду — і праект “Я бачу!”. За два гады мабільная каманда дактароў-афтальмолагаў правярыла зрок больш чым у 25 тысяч дзяцей амаль што ў 40 паселішчах Магілёўшчыны й Гомельшчыны. Сёлета ж урачы, як пацяплее, паедуць на Брэстчыну.

“Кожная з праграм Беларускага дзіцячага фонду прайшла выпрабаванне часам, — адзначаў няменны старшыня праўлення БДФ ад пачатку яго стварэння, вядомы пісьменнік

Уладзімір Ліпскі. — Мы вядзем доўгатэрміновыя сацыяльна значныя праекты, якія часта падтрымліваюцца й дзяржавай. Так, у 1990-х мы пачалі Калядную акцыю віншавання дзяцей у інтэрнатах і дзіцячых дамах з Новым годам. Цяпер ініцыятыва перарасла ў вялікую штогадовую рэспубліканскую акцыю “Нашы дзеці”. Калі праекты маюць такую моцную падтрымку, часта фінансуюцца буйнымі айчыннымі прадпрыемствамі, маюць замежных партнёраў ды спонсараў, то, значыць, яны — патрэбныя”.

У адным артыкуле, вядома ж, немагчыма раскаваць пра ўсю вялікую, насычаную дабрыняй і міласэрнасцю гісторыю дзейнасці Фонду. Зрэшты, шмат пра што гавораць і прыведзеныя тут прыклады з жыцця запрошаных на святкаванне юбілею былых удзельнікаў праграм, якія дзякуючы падтрымцы Фонду знайшлі сваё месца ў жыцці, грамадстве. Сапраўды, нельга скупіцца на міласэрнасць! Добрыя справы вельмі ўпрыгожваюць нашае змяное існаванне, і сотням дзяцей яны, чула на прэсканферэнцыі, увогуле даюць пуцёўкі ў жыццё. За 30 гадоў існавання Беларускага дзіцячага фонду пры ягонай падтрымцы здзейснены шматлікія дабрачынныя справы — намаганнямі соцень, тысяч людзей з усяго свету. І тыя дабрачынныя справы ў імя жыцця, у імя шчаслівага дзяцінства бачацца мне, калі ўявіць іх дрэвамі, — як велізарны прыгожы сад.

ВЕСТКІ

Вялікі талент з Малой Багацькаўкі

Рыгор Гарэшка

Новая выстава ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прымеркавана да 125-х угодкаў Максіма Гарэцкага і 100-годдзя заканчэння Першай сусветнай вайны

Выстава “Ахвярую сваім я...” — пра пісьменніка-класіка Максіма Гарэцкага (18.02.1893—18.02.1938), які быў удзельнікам Першай сусветнай вайны. Сялянскі сын, ураджэнец вёскі Малая Багацькаўка (цяпер Мсціслаўскі раён) вядомы як мастак слова, адзін з пачынальнікаў беларускай прозы. Буйны вучоны, гісторык і тэарэтык літаратуры, палыманы публіцыст. Ён жа — змагар за нацыянальнае адраджэнне, педагог, арганізатар літаратурнага руху. І лексікограф, перакладчык, збіральнік і прапагандыст вуснай народнай творчасці. Здавалася б, такая дзейнасць адоранага чалавека — гонар для любой нацыі. Аднак, на жаль, молах сталінскіх рэпрэсій адабраў жыццё ў патрыёта, да таго ж на доўга паставіў на творчую спадчыну Максіма Гарэцкага кляймо нацдэмаўшчыны. Цяпер ягоныя творы вярнуліся ў шырокі ўжытак. У тым невялікая заслуга й пляменніка рэпрэсаванага пісьменніка: акадэміка Радзіма Гаўрылавіча Гарэцкага.

На ўрачыстым адкрыцці выставы, дзе сабраліся даследчыкі, прыхільнікі творчасці юбіляра, пісьменнікі, гаварылі: Максім Гарэцкі — гонар і сумленне беларускай нацыі, яе духоўны настаўнік, які зрабіў велізарны ўнёсак у фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларусаў. Як вядома, ён — аўтар першай “Гісторыі беларускае літаратуры”, “Хрэстаматыі беларускае літаратуры. XI век — 1905 г.”. Напісаў эпопею “Камавоўская хроніка”, раман “Віленскія камунары”, аповесці “Дзве душы”, “Ціхая плынь”, ваенныя запіскі “На імперыялістычнай вайне” ды іншыя творы. У 1928-м выйшаў зборнік “Народныя песні з мелодыямі”, падрыхтаваны Максімам Гарэцкім у суаўтарстве з кампазітарам Аляксеем Ягоравым: там змешчана 318 беларускіх песень, запісаных Гарэцкім ад маці.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Сустрэкаюць па адзенні

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Так што ў былыя часы па касцюме было можна не толькі вызначыць, з якой мясцовасці чалавек, але й яго сямейнае становішча, нават прыкладны ўзрост. Пра гэта ды многае іншае ў маляўнічай і вобразнай форме распавядала кіраўніца культурных праектаў і сцэнарыстка вечарыны Галіна Сантоцкая. Яна так і сыпала беларускімі песнямі, вершамі, прыказкамі.

На вечарыне гучала шмат пазнавальнай інфармацыі пра асаблівасці жаночага народнага касцюма, была паказана разгорнутая прэзентацыя, адбыўся “модны паказ”: было прадстаўлена мноства разнастайных

касцюмаў, якія ёсць у Цэнтры беларускай культуры. Удзельнікі творчых гуртоў пад музыку (канцэртмайстар Вячаслаў Пятроў) прайшліся ў паказе-дэфіле ў сваіх яркіх і маляўнічых беларускіх народных строях пад шчодрыя апладысменты шматлікіх глядачоў. На вечарыне гучалі народныя песні, выконваліся танцы — гэта рабілі артысты з гуртоў “Купалінка”, “Лянок”, “Паўлінка”, “Спадчына”, “Пралескі”. Гучалі вершы, былі сольныя нумары.

Вядучая вечарыны, кіраўніца ЦБК Жанна Раманоўская прадэманстравала гістарычную рэканструкцыю касцюма Віцебскага рэгіёну і падрабязна раскавала пра ансамблі муж-

чынскага і жаночага адзення. У камплект жаночага касцюма, нагадала яна, уваходзілі кашуля, спадніца, фартух, пояс, безрукаўка, галаўны ўбор. Кашуля шылася з ільнянага дамацканага палатна. Тканымі ці вышытымі ўзорамі з чырвонай або чырвона-чорнай пражы ўпрыгожваліся звычайна рукавы, плечы, каўнер, манжэты. Спадніца — шарсцяная альбо ільняная, мае разнастайныя колеры і ўзоры (клетка, паласа). Белы ільняны фартух каларытам і арнамантам спалучаецца з кашуляй. Ніз вырабу прыгожыся махрамі, карункамі. Безрукаўка (гарсэт) — частка святочнага касцюма, выраблялася з фабрычных тканін (шоўк, аксаміт, парча),

багата ўпрыгожвалася вышыўкамі. Пояс жа, сакральны элемент, можа быць тканым, плеценым або вязаным, разнастайнай каларовай гамы, багата ўпрыгожваецца арнамантам.

Сяброўка суполкі “Уздым” Валянціна Анікіна і салістка харавой капэлы “Спадчына” Рэгіна Родзікава падарылі ЦБК для музейнай экспазіцыі кавалак дамацканага ільнянага палатна і даўня беларускія ручнікі. Усе дароўцы, дарэчы, будуць ушанаваныя падзячнымі граматамі, а іх імёны мы ўнесем у летапіс

Вечарына была з песнямі

стваральнікаў Музея беларусаў Латгаліі.

Наступную вечарыну прысвеем поясу, плануем правесці яе ў фармаце майстар-класа на вячорках.

Марыя Памецька і Жанна Раманоўская, г. Даўгаўпілс

КОЛЕРЫ СЯБРОЎСТВА

Скрыпка грае на ўвесь свет

Гасцеўня ў Коласаўскім музеі прайшла з удзелам расійскіх літаратараў

Марыя Ліпень

Калі нядаўна праходзіла XXV Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш, то ў Беларусь прыехалі пісьменнікі з розных краін. Было шмат гасцей і з Расіі. Тым скарысталіся супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа: зладзілі ў сябе 1 сакавіка прыгожую Літаратурна-музычную гасцеўню “Колас услых”. Яна прысвячалася 100-годдзю выдання паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка”. І была гэта творчая сустрэча з перакладчыкамі паэмы на рускую мову. У гасці “да Коласа” прыйшлі член-карэспандэнт Пятроўскай акадэміі навук і мастацтваў Андрэй Антонаў, адказны сакратар Ленінградскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі Сяргей Порахаў, дырэктар Дома пісьменнікаў у Санкт-Пецярбурзе Яўген Лукін.

Мне яшчэ згадалася, што літаратары з Санкт-Пецярбурга былі ў Беларусі летась на Каласавінах, калі адзначаліся 135-я ўгодкі Песняра. Да свята яны й зрабілі пераклад паэмы “Сымон-музыка” на рускую мову. Пад час цёплых сустрэч у Мінску гаварылі: “Дзякуй Песняру Беларусі за разуменне светлай душы славянскага народа”. Сам жа твор называлі надзвычай меладыйным і, несумненна, шэдэўрам сусветнага значэння. “Нам пашчасціла стаць першымі чытачамі поўнага рускамоўнага “Сымона-музыкі”, — казаў Сяргей Порахаў. — І мы яшчэ глыбей спазналі галоўную сутнасць выбітнага твора. У ім ёсць не толькі філасофскае асэнсаванне трагічнага

лёсу закінутага ў гэты свет мастака, але ж адлюстраваны таксама нялёгка лёс беларускага народа, які апынуўся на скрыжаванні розных культур, розных палітычных уплываў, вынес на сабе цяжар шматлікіх войнаў”.

Ідэя перакладу паэмы ўзнікла ў піцёрскіх сяброў пасля паездкі расійскіх пісьменнікаў з пісьменнікам і публіцыстам Андрэем Антонавым, адным з кіраўнікоў пецярбургскай суполкі “Расійска-Беларускае братэства”, у

Сымон-музыка і Ганна. Фрагмент скульпурнай кампазіцыі ў Мінску, на Плошчы Якуба Коласа

мінскі Дом-музей Якуба Коласа. Тады, у дзень паэтавых народзінаў, адзначалася 90-годдзе з моманту апублікавання поўнага варыянта паэмы “Сымон-музыка”. Гасці прывезлі дарункі ў фонды музея, каштоўныя экспанаты: копіі лістоў і тэлеграм Якуба Коласа, адрасаваных А. С. Новікаву-Прыбою, арыгіналы якіх зберагаюцца ў Пушкінскім доме ў Санкт-Пецярбурзе. Уражаныя беларускай гасціннасцю, расійскія літаратары яшчэ больш адчулі духоўную роднасць між народамі.

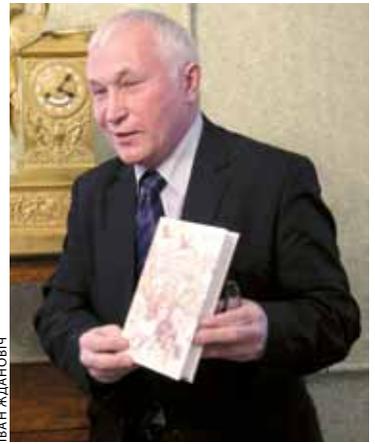
“На беларускай зямлі да леныградцаў асаблівае стаўленне, — казаў мне Сяргей Порахаў. — Нашы народы перанеслі найцяжэйшае выпрабаванне вайной. Мы даведаліся, што Якуб Колас быў ушанаваны медалём “Партызан Вялікай Айчыннай вайны”. А ў пасляваенны час леныградскія архітэктары дапамагалі адраджаць Мінск. І цяпер мы адзіныя ў сваіх найлепшых памкненнях”.

Паэма “Сымон-музыка”, пра

якую шмат гаварылася, узрушыла піцёрцаў. І ў іх узнікла жаданне больш грунтоўнага прачытаць твор. А потым — і зрабіць поўны паэтычны пераклад яго на родную ім мову: як аказалася, цалкам паэма на рускую раней не перакладалася. Сяргей Порахаў дадае: “Падштурхнулі нас да творчасці і падораная ўнучкай Якуба Коласа, Марыяй Міхайлаўнай Міцкевіч, кніга “Сымон-музыка”, вобразы коласаўскіх герояў на плошчы ў Мінску”.

Спачатку за пераклад узяўся паэт і празаік Віктар Кудраўцаў. Да яго далучыліся Кацярына Кірылава, Наталля Ладзеева, Ігар Дзеардзіеў. А сябар Саюза мастакоў Расіі Аксана Хейлік пераўтварыла мастацкія вобразы Якуба Коласа ў творы выяўленчага мастацтва. Яны ж

ілюструюць кнігу, якая пабачыла свет у Санкт-Пецярбурзе, цяпер ёсць і ў Мінску. На гэты конт першая намесніца старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах сказала: “Ініцыятыва расійскіх калег у Саюзе пісьменнікаў Беларусі была ўспрынята з асаблівай радасцю. Бо гэта ж яшчэ адзін крок з боку Санкт-Пецярбургскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі да збліжэння нашых літаратур”. Яна згадала, што ў 2016-м выйшаў сумесны паэтычны

Сяргей Порахаў

зборнік аўтараў Санкт-Пецярбурга й Беларусі “Неделимое русло”, а ў 2017-м — такі ж зборнік прозы.

І вось — новая сустрэча ў Коласавым доме, на пачатку вясны. Сёлетая, нагадаю, адзначаецца 95-годдзе паэмы “Новая зямля”, 100-годдзе з часу выдання паэмы “Сымон-музыка”, якую Пясянр прысвяціў беларускай моладзі. Толькі ў 2017-м з’явіўся першы поўны пераклад “Сымона-музыкі” на рускую мову. Дзякуючы перакладчыкам, вобразна кажучы, скрыпка цяпер грае на ўвесь свет: гэты твор змога чытаць кожны, хто валодае рускай мовай. У літаратурна-музычнай гасцеўні гаворка ішла пра ролю мастацтва, яго вытокі й месца ў духоўным жыцці чалавецтва: як і ў часы Якуба Коласа, пытанні гэтыя застаюцца вострымі, актуальнымі. У паэме “Сымон-музыка”, звяртаючы увагу даследчыкі, пераплятаюцца розныя сэнсы, падтэксты і алюзіі, праз якія раскрываецца беларускі культурны код. Змест і форма ў паэме зліліся ў гарманічным адзінстве, дзе лірычны пачатак непарыўна знітаваны з эпічным. Унутранае адзінства, цэласнасць і завершанасць паэмы дасягаецца за кошт высокага майстэрства Якуба Коласа — тое адзначалі гасці з Піцера. І выказвалі захапленне: як творца выкарыстоўвае ён багатую палітру вобразна-выяўленчых сродкаў, невычэрпных магчымасцяў народнай мовы.

На прэзентацыі ў ДOME Коласа “піцёрскага” перакладу паэмы “Сымон-музыка” чыталіся ўрыўкі з яе і на розных іншых мовах.

ЗГАДКІ

Каласавін цудоўныя імгненні

Да стогадовага юбілею паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка” знакамты твор перакладзены на рускую мову паэтамі з Санкт-Пецярбурга

Восенню 2016-га на адной з сустрэч з калегамі ў піцёрскім ДOME пісьменнікаў я пабачыла, як пра нешта размаўляюць Ігара Дзеардзіеў з Віктарам Кудраўцавым. Што ж іх так захапіла, што нікога не заўважаюць? Аказалася, калегі, а разам з імі яшчэ Наталля Ладзеева і Сяргей Порахаў, пачалі перакладаць на рускую мову паэму Якуба Коласа “Сымон-музыка”. Мне таксама захацелася паўдзельнічаць у такой працы: мела ўжо добры досвед перакладаў з іншых моў. Адзін з калегу падзяліўся некалькімі раздзеламі з той часткі, што яму далася для перакладу.

Працаваць над перакладам — наогул цікавы занятак. Кожны раз ты шукаеш новае слова, найбольш удала для перадачы арыгінальнага сэнсу. У беларускай мове, як вядома, шмат слоў, блізкіх да мовы рускай, бо мы ж маем агульныя карані, у тым ліку і ў мове, мы — усходнія славяне. А ў

сучаснай рускай мове, пэўна, згублены-забыты многія словы, якія калісьці ўжывалі нашы продкі, але якімі па гэты час карыстаюцца ў Беларусі. А каб нашым сучаснікам былі зразумелыя ўсе словы, то давялося мне шукаць аналагі, сінонімы ў мове рускай, перабіраючы розныя слоўнікі, бо не ва ўсіх можна выявіць патрэбнае.

Я — заўсёды за тое, каб у перакладах быць найбліжэй да арыгіналу мастацкага твора. Каб не даваць свайго і ў той жа час не зменшыць аўтарскага. Такое бывае няпроста зрабіць, але тым цікавей становіцца працаваць над перакладам.

Мы ўсе разам зрабілі поўны пераклад паэмы на рускую мову: таго ў яе гісторыі раней не было. У кастрычніку 2017-га пры фінансавай падтрымцы Урада Санкт-Пецярбурга выйшла кніга на рускай мове пад назвай “Сымон-музыкант”. І летася жа ў лістападзе мне з калегамі-пісьменнікамі Сяргеем Порахавым і Андрэем Антонавым з Ленінградскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі пашанцавала пабыць на Каласавінах: так называецца шэраг штогадовых мерапрыемстваў, даста-

саваных да дня нараджэння Якуба Коласа (Канстанціна Міцкевіча). У 2017-м адзначаліся 135-я ўгодкі Песняра, 2 лістапада праходзіла XXXI навуковая канферэнцыя “Каласавіны”, пад час якой і была прадстаўлена кніга з Санкт-Пецярбурга. 30 яе экзэмпляраў мы падарылі музею.

Практычна ўсе мерапрыемствы, на якіх нам давялося быць, вяліся на беларускай мове. Спачатку цяжка было разумець тыя ці іншыя сказы, але ў цэлым сэнс таго, пра што гаварылася, даходзіў. А праз некалькі гадзін мова нашых сяброў-беларусаў стала ўжо амаль роднаю. На Каласавінах мы пазнаёміліся з блізкімі сваякамі народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, з выдатнымі людзьмі, якія ладзілі шматлікія святочныя мерапрыемствы. Шчыра дзякуем усім супрацоўнікам Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа! Я пабывала таксама ў Прынёманскіх мясцінах, дзе нарадзіўся будучы паэт. І напісала верш да 135-х угодкаў Якуба Коласа: “Прохладнай свежэстью здесь радуется ноябрь,/ И слышен листьев шелестящий голос./ В лицо мне бьёт

дождик мелкий рябь,/ Как и тогда, когда родился Колас./ Так много лет с дождями уткло./ И ноябрь сто тридцать пять промчалось.../ Но греет нас словесное тепло./ Что Коласом в те годы написано./ Люблю ноябрь, осеннюю красу./ Изменчивость нарядов, настроения!./ С собой из Минска в Питер увезу/ Коласовин чудесные мгновения!”.

Сустрэчы ў Беларусі згадваю цяпер з цеплынёй. Праца над перакладам паэмы “Сымон-музыка” дапа-

магла мне больш даведацца пра беларусаў, глыбей адчуць народную душу. Я ўпэўнена, што праз культуру, літаратуру (і паэзію Коласа, вядома), ідучы насустрач адзін аднаму па шляхах мовы, паразумення, сумленнасці, справядлівасці, памяркоўнасці, добразычлівасці, мы абавязкова захаваем сваю гісторыю й тое, што спрадвеку умеюць шанаваць нашы народы: дружбу ды мір.

Кацярына Кірылава, паэтэса, сябар праўлення Ленінградскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі

СУЛАДДЗЕ

Птушкі дадому вяртаюцца

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

АПБцяпер — гэта не толькі птушкі, але й руплівая праца па захаванні дзікай прыроды, яе біразнастайнасці ў цэлым. Цяпер пад эгідай АПБ ідзе вывучэнне і ахова рэдкіх відаў раслін, кажаноў, балотных чарапах, ласосяў ды іншых жывёл. Напрыклад, мала хто ведае, што ў беларускія рэкі з Балтыйскага мора заходзяць на нераст рыбы кумжа і сёмга — прадстаўнікі сямейства ласасёвых. На іх няпростым шляху (самым доўгім для балтыйскіх ласосяў!) сустракаецца шмат перашкодаў, галоўная з якіх чалавек. А стронгі — гэта іншы від ласасёвых, якія стала жывуць у беларускіх халодных рачулках. З 2009 года АПБ разам з партнёрамі ладзіць валанцёрскае патруляванне ласасёвых нерастовых рэчак у басейне Віліі ўвосень і ўзімку: каб абараніць вельмі рэдкіх гасцей ад браканьерства і даць ім магчымасць паспяхова аднарастваць. Але браканьерства — толькі адна з непасрэдных пагроз ласосям, таму з 2016-га АПБ працуе над тым, каб як мага больш людзей ведала пра ўнікальных ласосяў ды іх жыццёва важныя праблемы. Дзеля таго пры падтрымцы Кааліцыі "Чыстая Балтыка" і Шведскага агенцтва па развіцці ды супрацоўніцтве створаны ўнікальны Ласасёвы цэнтр у школе мястэчка Варняны Астравецкага раёна. У цэнтры ў даступнай, цікавай форме можна даведацца пра неверагоднае жыццё гэтых вялікіх і рэдкіх у Беларусі рыб. Туды прыязджаюць наведнікі з усёй Беларусі, а таксама суседніх краін.

З 2006 года суполка "Ахова птушак Бацькаўшчыны"

ініцыявала і стала партнёрам мноства праектаў па аднаўленні парушаных і асушаных балот Беларусі. Пэўна, многія ведаюць назвы: Ельня, Жада, Даўбенішкі, Харэўскае, Поплаўмох... Гэтыя ды многія іншыя балоты дзякуючы спецыялістам арганізацыі, яе валанцёрам ізноў сталі родным домам ці "аэрапортамі" для транзітных прыпынкаў пад час міграцыі дзясяткаў тысяч вадаплаўных і каляводных птушак.

І валанцёрскія летнікі, якія ладзіць "Ахова птушак Бацькаўшчыны" — таксама важная частка працы суполкі. Якраз летнікі даюць магчымасць кожнаму зрабіць свой унёсак у справу захавання дзікай прыроды Беларусі. Дарэчы, за 20 гадоў працы АПБ у летніках паўдзельнічала больш за 2500 чалавек. Добрым стартап для

Александр Вінчэўскі

Такія цікаўныя сінчкі

Птушкай 2018 года ў Беларусі аб'яўлены чорнагаловы шчыгел

тысяч людзей рознага ўзросту, якія хочуць адкрываць для сябе дзікую прыроду і нешта рабіць дзеля яе зберажэння, зрабіліся акцыі, кампаніі, конкурсы, што праводзіць АПБ. Фестывалі кулікоў, "Салаўіныя вечары з АПБ", "Ночы кажаноў", чэмпіянаты па спартыўнай арніталогіі ды іншыя штогод збіраюць да 30000 аматараў прыроды.

З 2000 года АПБ праводзіць нацыянальную кампанію "Птушка года": кожны год у Беларусі праходзіць пад знакам пэўнай птушкі. Напрыклад, у 2018-м "галоўная" птушка — чорнагаловы шчыгел. Паглядзець, як ён выглядае, паслухаць спеў можна на сайце <http://ptushki.org/bird/303.html> На працягу года дарослыя і дзеці з усёй краіны ўдзельнічаюць у імпрэзах, мэта якіх — стварэнне лепшых умоў для жыцця птушкі-абранніцы. З 2002 года, каб распавесці пра птушку года і за межамі Беларусі, такую ініцыятыву падтрымлівае "Белпошта". Штогод яна выпускае маркі з крылатым сімвалам года, а з 2007 года і Нацыянальны банк Беларусі пачаў вырабляць памятных птушыных манеты.

Гэта толькі малая частка спраў

невялікай каманды грамадскай суполкі, якую ўзначальвае Аляксандр Вінчэўскі. Энтузіясты здолелі аб'яднаць вакол сябе дзясяткі тысяч беларусаў дзеля вялікай мэты: звярнуць увагу чалавека на "праблемныя месцы" ў жыцці навакольнай прыроды, абараніць ад знікнення з Зямлі астатніх яе насельнікаў. Дарэчы, як расказалі мне актывісты суполкі, кожны з беларусаў, хто хоча дапамагчы прыродзе Бацькаўшчыны, можа зрабіць гэта з любога кутка планеты: стаць сябрам АПБ ці зрабіць хвараванне таварыству, запісацца валанцёрам. Хтосьці дапамае "ў палях" — на летніках, у экспедыцыях, нехта перакладае ці піша артыкулы, хтосьці робіць кармушкі ды сінчнікі... Дапамагчы можна па-рознаму, і за любую падтрымку вам будуць удзячныя. Дарэчы, і газета "Голас Радзімы" звяртаецца ў публікацыях да праблем аховы навакольнага асяроддзя, расказвае пра людзей, якія займаюцца гэтым на грамадскіх пачатках.

Мы віншуем усю каманду суполкі "Ахова птушак Бацькаўшчыны", валанцёраў з юбілеем і жадаем таварыству далейшага росквіту.

СТАСУНКІ

Іглезіас пасябраваў з Бабруйскам

Карына Аляксандрава

Дэлегацыя з італьянскага вострава Сардзінія прাপанавала беларускаму гораду разам рэалізаваць турыстычныя і адукацыйныя праекты

Што агульнага паміж італьянскім, сардзінскім горадам Іглезіас і беларускім Бабруйскам? Летась у кастрычніку яны сталі пабрацімамі, і за некалькі месяцаў сувязі паміж імі ўмацаваліся. Найбольш цікавыя для развіцця — кірункі ў сферах культуры, адукацыі, турыстыкай, эканамічнай і нават гастронамічнай.

У канцы лютага дэлегацыя з Іглезіаса, якую ўзначальваў памочнік прэзідэнта Аўтаномнага рэгіёна Сардзінія (Італія) па міжнародным супрацоўніцтве Марка Секкі, наведвала Бабруйск. Некаторыя з гасцей-бізнесоўцаў

прыбылі ў Беларусь з намерам інвеставаць у вытворчасць прадуктаў харчавання ці знайсці партнёраў у турыстычнай сферы.

У Ганаровым консульстве Беларусі ў Кальяры паведамлілі пасля: на сустрэчы з мэрам Бабруйска Аляксандрам Студневым яго калегу — намесніка мэра Іглезіаса Сімона Франчэскі — цікавіла супрацоўніцтва ў сферы турызму, эканомікі, адукацыі. У прыватнасці, сардзінцы прапануюць укараніць праграму абмену школьнікамі. А таксама праводзіць сумесныя заняткі ў аб'яднанай групе: для навучэнцаў з Сардзініі, якія вывучаюць рускую мову, і аховы з Беларусі, хто спасцігае італьянскую. Тэма ўрокі могуць быць рознай тэматыкі — па экалогіі, геаграфіі, асваенні космасу, здаровым ладзе жыцця...

Сярод італьянскіх гасцей быў і ўладальнік

адной з фабрык па вытворчасці нацыянальнай стравы, пасты, Антонія Кос. Ён зацікаўлены ў тым, каб і бабруйчане палюбілі пасту гэтак жа, як італьянцы. Магчыма, у хуткім часе ў беларускім горадзе з'явіцца фабрыка па вытворчасці макаронных вырабаў.

Першым са спланаваных мерапрыемстваў, мяркуецца, будзе прыезд у красавіку шэф-кухара з Сардзініі. Ён правядзе для бабруйскіх калег майстар-клас: раскрыве некаторыя сакрэты нацыянальнай кухні.

Сардзінскія госці азнаёміліся таксама са славуцасямі горада на Бярэзіне, наведалі яго

Марка Секкі на сустрэчы ў Бабруйску

вядучыя прадпрыемствы. Дарэчы, да душы італьянцам аказалася беларускае надвор'е: казалі, яно і ў сцюжу выдатнае.

Пабывалі сардзінцы ў Мінску: іх чакалі ў Гандлёва-прамысловай палаце. Прайшлі перамовы гасцей з прадстаўнікамі гандлю, турызму.

ВЕКАПОМНАЕ

Памяць кліча ў Хатынь

Іван Ждановіч

Беларускую вёску, імя, гора і боль якой ведаюць па ўсім свеце, карнікі спалілі разам з людзьмі 75 гадоў таму: 22 сакавіка 1943 года

"Ад болю большае душа,/ Праз кроў і раны — прасвятленне..." У такіх пазычных радках, магчыма, ёсць адказ на пытанне, над якім разважаў архітэктар Леанід Левін. Ён адзін з аўтараў Мемарыяльнага комплексу "Хатынь", за які ў складзе аўтарскага калектыву атрымаў Ленінскую прэмію. Каштоўныя сведчанні пра тое, як ствараўся комплекс, якую ролю ў тым адыграў першы сакратар ЦК КПБ Пётр Машэраў, як месца трагедыі, болю станавілася шырока вядомым Леанід Мендэлевіч друкаваў у часопісе "Беларусь". Рэдакцыя месцілася тады ў будынку па вуліцы Захарава, 19, і рыхтаваў тэксты, якія заносілі раз на месяц аўтар, ягоны сябар: галоўны рэдактар часопіса Аляксандр Шабалін. Мне ж, тады яго намесніку, даводзілася праглядваць артыкулы. Вось і помніцца фразароздум, напісаная Леанідам Левіным: "Нешта ж кліча людзей у Хатынь". Дакументальная аповесць пачыла свет і асобнай кнігай "Хатынь" (2005).

Калі на пачатку 2000-х мы з жонкай забралі да сябе жыць яе маму, 80-гадовую ўдзельніцу Вялікай Айчыннай вайны Марыю Пятроўну Чаркашыну, то праз пэўны час яна папрасіла: дзеці, звязіце мяне ў Хатынь... На ўкраінскай Харкаўшчыне ведала пра гэтае месца. Зямля з Хатыні ёсць і ў музеі Радова-на-Доне, які там стварае з паплекнікамі кіраўнік Саюза беларусаў Дону, мастак Уладзімір Банцэвіч (Гл.: "Экспедыцыя на Бацькаўшчыну" — ГР, 15.03.2018).

Летась комплекс "Хатынь" і яго філіялы наведалі 226.926 чалавек з больш чым 30 краін. Гэта лічба з публікацыі ў газеце "СБ Беларусь сегодня" ("Хатынь: чорнае пепелище, поседевшее от горя" — 15.03.2018). Нешта ж кліча іх у Хатынь... Пэўна, шукаючы шлях у жыцці, нам хочацца дакладна ўяўляць сабе, дзе праходзіць нябачная мяжа паміж дабрам і ліхам. І ў Хатыні, дзе боль выплакаць немагчыма, дзе "ад болю большае душа", можа прыйсці такое прасвятленне.